

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni preloži (Ca-
sella postale) Videm 116. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 14 (180)

UDINE, 1. - 15. SETTEMBRA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Kriza v belgijskih rudnikih

V belgijskih minierah premoga (carbone) ostaja neprodan izkogan premog. V Belgiji nucajo nimar več nafte, petroleja in bencina za industrijo in za domače potrebe pri kurjavi za ogrevanje prostorov in za kuhanje. Tudi v druge state prodajajo belgijski lastniki minier nimar manj premoga. V prvih štirih mesecih letošnjega leta so prodali za 2 milijona ton manj premoga kot lani. Če se ne bo izboljšala situacija, bodo v nekatereh minierah zaprti nekatere jaskhe (pozzi). Večina minier v Belgiji ima zastarelo opremo, kar povzroča nesreče na delu in povečuje stroške, posebno pri minierah, kjer kopljejo premog v globini 1400 m in še bolj globoko. Letos je bilo v aprilu zaposlenih 5000 miniatorjev manj kot lani zaradi težkih delovnih razmer. Na splošno sedaj ne sprejemajo na delo v belgijskih minierah novih miniatorjev. Dogodilo se je, da niso sprejeli v preteklih mesecih miniatorjev, ki so prišli iz Italije brez kontrakta. Morali so se vrniti nazaj domov ali pa sprejeti pomoč svojih tovarišev. Situacija v belgijskih minierah se je zadnjih 7 let slabšala iz leta v leto. Sedaj je prišlo do krize in nič ne kaže, da bi se tako kmalu popravila.

Novi naši miniatorji iz Furlanske Slovenije so že lansko leto odšli iz Belgije v Francijo in rajši tam stopili na delo, pa če jih ni bila plačana tamkaj tako visoka kakor je v Belgiji. Tudi takšnim našim miniatorjem, ki so šli prvič na delo v belgijske miniere, se je dogodilo, da niso dobili službe. Eni še čakajo na delo, drugi, bolj redki, so dobili drugo delo v Belgiji, tretji pa so šli na delo v Francijo. Računati moramo zaenkrat, da novi naši miniatorji ne bodo dobili več dela v Belgiji, da se bodo obdržali le še stari miniatorji, ki delajo že več let. Pa tudi od teh do marsikateri šel drugam na telo.

Prav v zadnjem času so lastniki minier zavojo krize izdelali nove provedenice proti miniatorjem. Rekli so, da ne morejo garantirati nobenemu miniatorju, ki si vzame ferije, da ga bodo vzeli nazaj v službo. To pomeni, da si noben miniator ne upa iti več na ferije, ker bi s tem izgubil službo. Posebno so s tem zadeti naši miniatorji, ki so bili navajeni prihajati vsako leto na ferije domov, da so opravili domača najnujnejša dela na svojem posestvu ali pa se odpočili in izčistili svoja pljuča od silikoznega prahu.

Se nekaj drugega zahtevajo belgijske minierske družbe. Od starih miniatorjev, ki hočejo biti na novo vzeti pri kakšni drugi minieri in zamenjati staro miniatorko službo z novo. Plačati morajo deset tisoč belgijskih frankov in še več, češ da toliko stane tirocinio za novega neskušnega miniatorja. Dostikrat ne morejo naši miniatorji zdržati pri eni firmi, ker jih preganjajo ali pa izkoriščajo kápoti pri delu. Z novo takso 10.000

frankov bodo miniatorje pristili ostati nimar pri eni družbi ali pa izgubiti delo.

Po hudi povodnji dne 21. in 22. junija, ki je tako zadela naše doline, odnesla toliko zemlje, se zbirajo novi še hujsi črni oblaki nad našo nesrečno deželo. V Belgiji je izbruhnila ekonomska kriza v minierah in naše miniatorje čakajo: ali hudi pogoji na delu ali licenziamiento ali pa premestitev v francoske miniere. Požalo se bo tudi doma pri nas, ker ne bo več tistih velikih zaslužkov, ne bo več tako pogostih rimes in ne bo na razpolago služb kot do sedaj, ko so vzeli v službo vsakega miniatorja, samo da je hotel delati. Upanje imamo le eno, in še to le majhno, da se ne bi politične razmere v Franciji toliko poslabšale, da bi imeli naši delavci še težave in sitnosti zaradi nacionalističnih francoskih elementov.

Z Južno Ameriko imamo glede emigracije bolj slabe izkušnje. V Združene ameriške države je težko priti, ker ne sprejemajo novih emigrantov. V Južni Ameriki so zelo slabe delovne razmere in veliko izkoriščanje kot nekoč v Evropi pred tridesetimi leti. V Venezueli gledajo zaradi znanih revolucionarnih dogodkov Italijane postrani in seveda

tudi nas kot italijanske državljane. Trikrat naj se vsak naš človek, ki hoče iti v eno izmed držav Južne Amerike, premisli, vse dobro izpraša in zagotovi vsaj vrnitev domov. Sedaj ravno doživljamo prav s strani uradnih italijanskih krogov val nekakšne propagande za emigracijo v prekomorske ameriške države. Kljub vsem slabim vestem iz Belgije in nesigurnosti zavoljo Francije je še zmeraj bolje, da se naši delavci držijo evropskih držav, kjer se človek v primeru falimenta še reši domov, kot pa v Ameriki. Odkar se je le težko vrniti brez denarja. Mislimo, da do zime ne bo še nobene takšne velike ekonomske spremembe v Franciji, ki bi vplivala na francoske življenjske prilike in na francosko politično in sindikalno svobodo pri delu. Pač pa so pri reformah celotnega državnega aparata v Franciji možne razne nove valutarne limitacije, kar bi znalo zadeti posebno emigrantske rimese familijam.

Naši ubogi emigranti prenašajo svoje valiže iz ene države v drugo, kot mačka mlade. Pobegnili so pred silikozo, pred garom, grizjem in raznim izkoriščanjem iz Belgije v Francijo, sedaj pa bodo lahko zadovoljni, da ostanejo pri dobri plači vsaj do zime v Franciji; in na pomlad bomo videli, kam bodo pripeljali Francijo dolge generalske noge. Naši delavci lahko še upajo, da nobena župa ni tako gorka, da se ne bi dala pojesti.

Slovenski obrtniki med nami

V tem času je odprta velika razstava, »VI. MOSTRA DELLA CASA MODERNA«. Za to razstavo je letos uprava sejma povabila tudi slovenske obrtnike in sicer njihov Zavod za napredek obrti (Istituto incremento dell'Artigianato), ki dela v okviru Republiške obrtne zbornice Slovenije. Zavod pa ni razstavil samo del slovenskih obrtnikov, temveč tudi dela iz Hrvaške in Bosne, za kar je pestrost razstave večja, obenem pa se je značaj razstave poživil že skoraj na jugoslovanski obseg.

V dveh ličnih prostorčkih, od katerih je v prvem razstava del Slovenije, dočim je v drugem kakor smo že povedali iz Hrvaške in Bosne, vidiš tukaj pri vstopu v vetrinah karakteristične slovenske minjature. Gorenjska narodna noša, kozolet, brez katerega si ne moreš predstavljati Gorenjske, Stajerske, Dolenjske in Notranjske in kmečki voz za seno z vprego konja in vola prav kot pravi hudomušni Ribničan: »Konj je za hitro — vol pa za počasni.« V drugih vetrinah se vrstijo razni lesni izdelki, saj je baza slovenske obrti prav v lesnih izdelkih. Tudi kovači iz Krope so zastopani z res krasnimi izdelki ročno kovani v lepem gorenjskem stilu.

Veliko zanimanje vzbuja veliki lesorez, ki prikazuje slovensko nočeto na Go-

renskem v bližnji preteklosti. Slika je izredno originalna in če jo dalj opazuješ, več posebnosti boš našel. Na steni visi tudi velik grb slovenskega obrtništva.

V drugi sobi nam pa takoj padejo v oči krasne bosanske preproge. Vsakdo najprvo stopi do njih, potem se prične šele ozirati naokoli. Naj ne bi preveč omenjali še originalnih copat in opank, ki skoraj vsakega obiskovalca pritegnejo. Servisi za kavo, steklenice oblečene v usnje v ornamentu, lesene piščalke, pipe, šatulje itd., vse to je prav lepo razstavljeno.

Vsi izdelki so izdelani ročno in temeljito na ornamentih jugoslovanske folklore, ki jo čuvajo kot dragocen zaklad. Zato smo tudi hvaležni Zavodu za napredek obrti, da te stvari hrani, jih prilagaja za današnje potrebe ne da bi pri tem izgubili na vrednosti kot narodno blago.

Izvedeli smo, da se bodo podobne razstave prirejale vsako leto. To naj bi bile razstave obrti Furlanije, Slovenije in Koroške skupaj in to vsako leto drugje, enkrat v Vidnu, nato v Ljubljani in potem v Celovcu. To bi bila vsekakor zelo pozitivna točka za dvig obrtništva treh dežel, kakor tudi za zblizanje treh sosednjih narodov.

Dne 30. avgusta je »Sottosegretario di Stato on. Micheli v Vidnu otvoril »6. Mostra della Casa moderna«.

On. Micheli si je v družbi vseh najvišjih videmskih oblasti ogledal tudi jugoslovansko razstavišče, kjer se je zanimal za razvoj jugoslovanskega obrtništva, predvsem za »stapetes«, ki jih vidimo tudi na fotografiji. Od desne proti levi so: On. Micheli, direktor »Mostre« Dr. Bettarini in zastopnik jugoslovanskega obrtništva Merkuža.

Da quasi un secolo si combatte il libero sviluppo culturale degli Sloveni del Friuli

Se si prendono in mano vari giornali locali anteriori al governo fascista e cioè prima della prima guerra mondiale, si possono leggere ogni tanto, articoli polemici che attaccano quanti allora si brigavano di dare una cultura alle popolazioni slovene del Friuli nella loro madrelingua. E, siccome gli Sloveni del Friuli, come del resto presso ogni popolazione del contado, quelli che sono più istruiti, sono generalmente i sacerdoti, ecco che contro di essi maggiormente si scagliavano le frecce pseudopatriottiche italiane, tacciandoli di antitaliani e venduti allo straniero. Quindi, nemmeno allora si permetteva che la minoranza slovena del Friuli continuasse, non si dice a spese dello Stato italiano, ma neppure a spese proprie, l'istruzione privata nella propria lingua materna.

Allora, quella che si dava premura di tenere al corrente del progresso delle scienze e delle arti la popolazione slovena del Friuli, era la Società di S. Ermacora di Klagenfurt. Essa contava allora parecchi soci, ed aveva il proprio centro a Udine, di cui fu fiduciario il defunto prof. monsignor Giovanni Tronzo. Contro di lui specialmente furono rivolti attacchi, nonostante che egli si difendesse col ribattere che detta società non andava confusa con quella di S. Cirillo e Metodio che, secondo alcuni, aveva scopi politici. Ma ciò che destò le ire di molti pseudopatriotti, fu il fatto che in un libro contenente canti popolari sloveni, distribuito nel distretto di San Pietro degli Slavi, vi era un canto che inneggiava all'Austria.

Pur ammettendo che questo canto, fra i tanti, fosse incompatibile con l'amore verso l'Italia e che non centrasse con la cultura, bisogna riconoscere che una certa nostalgia per l'Austria ci fosse allora, anche se in un primo tempo tutti avevano optato per l'Italia. E questo avveniva perché il governo italiano dopo pochi anni di regno sopra la nostra popolazione, aveva agito in maniera tanto fiscale da desiderare il ritorno del primo tiranno che, in fondo in fondo, era più tollerante verso i popoli a lui soggetti.

Ma le ire non caddero solo su monsignor Tronzo, ma su tutti i vari »poverjenci« (fiduciari) dei paesi che procedevano alla distribuzione dei giornali, opuscoli e libri sloveni. E nonostante queste lotte e polemiche, bisogna riconoscere che coraggiosamente attaccati alla propria terra, lingua e costumi, furono non solo gli Sloveni del Friuli, ma interessate anche altre persone colte friulane. Per meglio dimostrare la consistenza di questa associazione, pubblichiamo qui sotto l'elenco del numero dei soci e dei distributori del 1911:

Udine, soci 33 (fiduciario mons. Giovanni Tronzo); Azzida in comune di San Pietro degli Slavi 3 (fiduciario don Giacomo Lovo, cappellano); Rodda, soci 26 (fiduciario don Valentino Birtič); Mersino, soci 25 (fiduciario don Valentino Birtič); Cividale, soci 12 (fiduciario Seau-nich Giuseppe, oste); San Pietro degli Slavi, soci 45 (fiduciario don Antonio Gujon parroco); Montemaggiore di Savogna (Matajur), soci 76 (fiduciario don Luigi Blasutti - maestro); Drenchia, soci 14 (fiduciario don Antonio Domenis - parroco); San Leonardo degli Slavi, soci 7 (fiduciario don Giovanni Petričič - parroco); Stregna, soci 20 (fiduciario don Giovanni Durjava - cappellano); Tribil di Sopra, soci 16 (fiduciario don Alessandro Tomasetti - cappellano); Cosizza, soci 15 (fiduciario don Natale Mencaro - cappellano); Cravaro, soci 11 (fiduciario don Luciano Crisettig-cappellano); Grumacco, soci 12 (fiduciario don Pietro Cornotta - cappellano); Tarcetta, soci 4 (fiduciario Nicolò Basili); Prepotto, soci 3 (fiduciario don Natale Zufferli - cappellano). Ci sono inoltre alcuni paesi per i quali non conosciamo i nomi dei distributori. Ma ecco i nomi dei paesi ed il

numero dei soci: Topolò, soci 1; Vernasso soci 7; Biarzo, soci 4; San Giovanni d'Anfro, soci 6; Vernassino, soci 10; Sorzento, soci 1; Erbezzo, soci 4; Lasiz, soci 4; Tarpezzo, soci 2; Purgessino, soci 1.

In tutto dunque, nel 1911, nella Slavia Friulana e provincia di Udine, ci furono 12 soci perpetui e 325 soci ordinari. Una cifra non tanto indifferente per quei tempi, quando, bisogna tener presente, il livello della cultura popolare era assai basso, specie nella Slavia Friulana, ove c'era un grande numero di analfabeti.

Come si può notare, era i sostenitori della Società di S. Ermacora, c'erano molti sacerdoti, i quali potevano mediante il loro ministero, esercitare un certo influsso sulla popolazione e difenderla nell'ambiente della sua tradizione. Poi venne il fascismo che tolse anche questa modesta possibilità. Ma oggi che si decanta tanto questa rinnovata libertà, che cosa si fa nella Slavia Friulana? Apparentemente si permette in sloveno la stampa, e la distribuzione di giornali e libri sloveni, ma per sotto, non si tenta forse con ogni sistema di distogliere dalla propria lingua la gente? Non si sta forse incanalando la gioventù, già dai primi anni, verso quella opera di snazionalizzazione che fu già caratteristica della politica fascista e prefascista? Purtroppo se allora i vari parroci e cappellani potevano in qualche modo tener desta questa gente, oggi, neppure essi osano imitare i loro antecessori, perché temono sempre più l'ira che verrebbe dall'alto, se si mettesse a fare opera di propaganda presso la nostra gente affinché leggesse giornali e libri in sloveno per istruirsi nella propria lingua.

Atomski reaktor v Latini

Na zborovanju atomskih strokovnjakov v Zenevi, kjer proučujejo uporabo atomske energije v miroljubne namene, je italijanski poslanec poročal o pripravah za graditev atomske elektrarne v Latini in o novem poskusnem reaktorju v Ispri pri Varese. Elektrarno v Latini bo gradila angleška družba NPPC, ki bo tudi prispevala 55% potrebnega kapitala; 45% potrebne glavnice bodo vplačala italijanska podjetja. Elektrarna bo stala 50 milijard lir. Njena zmogljivost bo znašala 5000 termičnih kilovatov. Elektrarna bo pričela obratovati 1. julija 1962.

Na konferenci v Zenevi so ugotovili, da samo Združene ameriške države, Anglija in Sovjetska zveza razpolagajo na atomskem področju z pomembnimi dosežki. Sovjetski delegat je poročal, da je prva atomska centrala pričela poslovati leta 1954.

Fanfani pojde v Egipt

Predsednik Združene arabske republike Naser je povabil predsednika italijanske vlade Amintore Fanfanija, naj uradno obišče Združeno arabsko republiko.

V Vidnu je odpadel koncert »Veselih planšarjev« iz Ljubljane

Na razstavnem prostoru »Sodobnega doma« v Vidnu, bi morala biti v nedeljo popoldne kulturna prireditev s sodelovanjem orkestra »Veselih planšarjev« iz Ljubljane. Prireditev je uprava razstave napovedala z bučno propagando po časopisu in radiu, tako da je prišlo v Vidnu dan mnogo ljudi, med njimi tudi mnogo Slovencev Furlanije, Gorice in Kanalske doline. Prisotni so bili tudi jugoslovanski konzul v Trstu dr. Ziga Vodušek in Zvezni predsednik republiških obrtniških zbornic FLRJ Tone Faifar, socialistični poslanec prof. Marangone in senator inž. Solari ter mnoge druge osebnosti. Po dvehurnem čakanju pa so številnim prisotnim povedali, da koncerta ne bo, ker člani orkestra baje niso dobili potrebnih vizumov za vstop na italijansko ozemlje.

Tito o vlogah malih držav

Predsednik danske vlade Hans Christian Hansen se je med svojim obiskom v Beogradu sestel tudi s predsednikom Titom. Po posvetovanjih so objavili poročilo, ki naglašja potrebo po mednarodnem sodelovanju, razorožitvi in miru. V razgovoru z danskimi časnikarji je predsednik Tito poudaril, da je potrebno sodelovanje med manjšimi državami, da si bolj zagotovijo svojo neodvisnost od velikih držav. Majhne države se bodo medsebojno podpirale in prispevale k reševanju mednarodnih vprašanj.

Zbor primorskih študentov nagrajen

V Arezzu, kjer so nastopili pevski zbori, je v tekmovalstvu za prvo mesto zmagal zbor akademskega kluba primorskih študentov »Vinko Vodopivec« iz Ljubljane. Dirigent Anton Nanut je bil nagrajen s srebrno medaljo.

TAJPARNA

CJESTA PROSNID — PLATIŠČE

Zadnje čase smo čuli praviti, da bojo tole jesen začeli delati cjesto, ke na čez vezati Prosnid s Platiščami skuzi Zarep. To djelo to zarjes koventu, zak' Prosnije ni no majo skuazej venčpart njih seno-žeti an gozdove s tjem krajam. Pot, ke na je prožetana, kar na bo nareta, na čez jim ošparati dosti fadije, zak' no muorejo iz tjem krajeu use parnašati ta na harbtu.

Se 'dno drugo djelo to bi tjelo zlo koventati tu Prosnidu. Gre za zgraditu te dva kilometra cjesto, ke na bi tjela vezati vas z Mostom na Nadižo. Te že deset let, ke no Prosnijeni čakajo na to djelo.

BRDO

OLJEPSEJMO NASE HIŠE

Anjelé, ke so asfaltirali cjesto od Njivice do Tera, naša dolina na use drugačej zgleda. Dobro to bi tjelo beti, ke naše judje no oljpešajta njih hiše, čez no čez, ke na pridi tah nam foreštarija. Naši kraji no se zlo prešajajo za turizmo, a to stoji tu judih samih, zak' no bodita priulačni za te, ke no pridejo tah nam «in vilegiature». Hiše no bi muore beti use pobjeljene na oknah položeno use pouno «ož, tej ke no majo tu Karniji. Foreštarija na zlo merka na tuó.

O sadjarstvu v Nadiški dolini

Kadar stopamo po Nadiški dolini nam kar nehoti zastane pogled na bujno košatem sadnem drevju, čigar veje se pripogibljejo prav do tal dasiravno so podprti, zaradi obilice sadja. Rumenorudeče breskve in sivomodre slive privabijo marsikoga v bližino, da seže po tem okusnem zrelem sadu. Letošnja sadna letina je zelo dobra po vseh krajih, ki leže ob obronkih in pobočjih gora. Tu ni nikdar manjkalo sadja tudi takrat ne, ko je bila drugje slaba letina. Največ ga je v Ruoncu in njegovi okolici. Nešte družine tega predela slovenske Benečije se preživljajo izključno le s sadjarstvom, ker poljski pridelki tu le slabo uspevajo, kajti svet je močno valovit in neprikladen za poljedelstvo. Že prvo sadje kakor češnje in zgodnje hruške so jim prinesle prav lepe izkupičke tudi letos, saj ti kraji ne zakladajo s sadjem samo vseh trgov videmske pokrajine ampak ga celo izvažajo v notranjost države. Zelo mnogo so iztržili tudi za breskve in tudi letina jabolk je bila jako dobra.

Vendar pa bi moglo sadje roditi v Nadiški dolini še mnogo boljše ako bi se ga umneje gojilo. Mnogi sadjarji ne polagajo velike pažnje na svoje sadovnjake in ne zatirajo sadnih škodljivcev. Najbrže niso dovolj o tem poučeni ali pa je to kriva njihova malobrižnost. Res škoda je, da se ne goji sadja še v večji meri, kajti Nadiška dolina ima prav vse pogoje za sadjarstvo zaradi zelo ugodne lege in klime.

Kakor v Nadiški dolini tako bi se moglo razviti sadjarstvo tudi v krajih Terške in Karnijske doline, kjer je pa žalibog zelo slabo razvito, ponekod pa sploh nimajo niti enega sadnega drevesa razen par necepljenk, ki rastejo po navadi po senožitih. Tukaj ni sadnega drevja ne zato ker ne uspeva, ampak zato ker ga ni še nikdar nihče sadil. Zadnje čase je ta ali oni začel s sajenjem in cepljenjem in se mu je jako dobro obneslo. Tudi vinske trte ni opaziti po zapadni Benečiji, le tu ali tam vidimo pred kakšno hišo malo vinjiko, ki jo pa morajo na jesen čuvati noč in dan, da ne pozobljejo sladkih grozdčev otroci, ki preže na te zlahtne sadove, kajti zanje je to prava redkost, dasiravno bi ga lahko imela vsaka družina dovolj. Zlasti otroci bi morali imeti sadja vedno na razpolago, ker vsebuje ta mnogo vitaminov in zdravičnih sokov; tega pa na žalost primanjkuje prav vsem, ker je preveč drago, da bi si ga mogli kupiti, kaj šele, da bi se z njim založili za zimo. Prava škoda je za splošno gospodarstvo, da se v slovenski Benečiji ne skrbi za podvig sadjarstva, saj bi moralo biti prav po teh gričih in dolinah sadja v izobilju. Ako bi se mladi ljudje hoteli sprijazniti s to lepo idejo, bi se v parih letih lahko vsi naši griči spremenili v prave vinske gorice in velike sadovnjake, saj pogojev za to ne manjka.

Slovenska Benečija ima tudi precej koštanjevih gozdov in sicer z zelo dobro vrsto koštanja. Pred parimi leti pa se je pojavila na tem drevju nekala bolezen, ki je ne morejo zatreti. Izsekali so že več bolnih dreves in seveda je zato pridelek koštanja manjši nego je bil prejšnja leta.

REZIJA

Učja žrtvovana vas brez potrebe

Vsem je znano kako je Učja oddaljena od Ravence, kjer je sedež občine, ker leži daleč v dolini Belega potoka. Zaradi tega so prebivalci Učje zaprosili, da bi se odcepili od občine Rezijske in se priključili k Brdu, kamor vodi dobra cesta in po njej vozi trikrat tedensko avtobus.

V resnici so prebivalci Učje upravičeni za ta korak, posebno se če pomislimo, ako hočejo priti po kolovozni cesti na sedež občine, da morajo napraviti okoli 50 km poti.

Občina Brdo je pripravljena sprejeti Učjo pod svoje okrilje, toda temu se upira Ravenca. Višje kompetentne oblasti in sicer v tem primeru Pokrajinska uprava bi morale na vsak način poseči vmes in presoditi zadevo. Čas bi bil, da bi prebivalci Učje že enkrat nehali hoditi brez

potrebe preko gora, kadar morajo dobiti od občine kak dokument.

Mislimo, da v vsej Italiji ni vasi, ki bi bila oddaljena 50 km od svojega občinskega sedeža. Pomislimo torej koliko truda je potrebno, da dobi človek kaj iz občine.

Če bi res ne bilo mogoče, da bi se Učja odcepila od Rezijske in priključila k Brdu, naj bi v Učji postavili podružni-

co občinskega urada, kamor naj bi hodil župan vsaj dvakrat tedensko reševat prošnje in kar je potrebno. Pa menda tudi o tem nočejo ničesar slišati. Kot je vsem znano, je župan obiskal Učjo le parkrat odkar je bil izvoljen.

Zelimo, da bi bili prebivalci Učje kmalu zadovoljeni in jim priporočamo, naj nikar ne odnehajo. Prav bi bilo, da bi to predložili centralnim oblastem v Rimu, ker ni prav, da bi se 400 ljudi žrtvovalo za dobrobit doline Rezijske, s katerimi nimajo nič skupnega, razen to, da morajo plačevati davke v njeno blaginjo.

GRMEK

Ljetos je dosli gob in sadja

Po hudih urah an poplavih, ki so napravile neprecenljivo škodo dosti našim krajem, se je končno nasmehnila sreča tud našim ljudem. Pretekli teden po kratkotrajnem dažju, so kar čez noč pognale po vseh gozdovih »babe« an »mardane«. Mlado an staro ustaja zgodaj zjutraj an kakor za stavo kdo bo parvi u gozdu hitijo od doma z velikimi košarami po to mano. Ja, zarjes lahko kličemo gobe mana, saj bo marsikajšan mogu z izkupljenim denarjem kupiti sjerka an pšenice, de bo jedu čez zimo, kajti huda ura je uničila dobršen del pardjelku.

U tjljih dneih pa tud srečujejo po vaseh Nadiške doline kamjone, u katjerih vozijo trgovci gobe. Ljudje ne kumrajo zavoj kupa, saj plačujejo ljetos frišne gobe od 300 do 500 lir po kilogramu an nabere se jih preca eno kilo. Nekateri jih tud sušijo an bojo prodali suhe, ker imajo višji kup.

Tud u Čedadu je use pouno gobarjev. Sem jih morejo parnest prodajat le tisti iz okoliških vasi, ker goba je sad, ki se hitro vederba, posebno med prenašanjem.

SV. PETER SLOVENOV

Mali obmejni promet avgusta

Mjesca avgusta je dosegu mali obmejni promet svoj vrhunec; u treh ljetih, odkar so bloki odprti, ni šlo še nobedan mjesec tarkaj ljudi čez kunfin, kot ljetošnji avgust. Bluo je usega skupaj 24.055 prehodov, od tjem iz italijanske strani 7.584 an iz jugoslovanske 16.471.

Skuz Stupco je bluo 13.400 prehodov; 4.000 iz italijanske strani an 9.400 iz jugoslovanske.

Skuz Učjo je bluo 962 prehodov, 460 iz italijanske strani an 502 iz jugoslovanske.

Skuz Most na Nadiži (Ponte Vittorio) je bluo 1.529 prehodov; 43 iz italijanske strani an 1.486 iz jugoslovanske.

Skuz Polavo pri Čepatiščah je bluo 880 prehodov; 88 iz italijanske strani an 792 iz jugoslovanske.

Skuz Solarje pri Dreki je bluo 1.083 prehodov; 594 iz italijanske strani an 494 iz jugoslovanske.

Skuz Klinac je bluo 650 prehodov; 196 iz italijanske strani an 454 iz jugoslovanske.

Skuz Mišček (Idrijska dolina) je bluo 1176 prehodov; 634 iz italijanske an 542 iz jugoslovanske.

Skuz Boketo pri Topolovem je bluo 118 prehodov iz jugoslovanske strani.

Skuz sezonski blok Robidišče je bluo 2.770 prehodov; 101 iz italijanske strani an 2.669 iz jugoslovanske.

Skuz Kum je bluo 254 prehodov; 240 iz italijanske strani an 14 iz jugoslovanske.

Skuz Dreko pa je bluo 718 prehodov iz italijanske strani.

Tud čedadski trg je zadnje čase buojše založen z blagom, ker nekaj ga parnesejo na prodaj oni iz jugoslovanske strani. Jugoslovani nosijo na trg predusem ko-

koši an maslo, za izkupljen denar pa nakupijo raznega blaga, čevlje itd., s katerimi so čedadski bankarele dobro založene. Tud Kobaričani na jugoslovanski strani pravijo, da zadnje čase prodajo dosti več mesa, jajca an drugih reči. Vidimo takuó, de je mali obmejni promet parnesu dosti izbuojšanja u krajih, ki spadajo u obmejni pas.

NOVE PROPUSTNICE ZA OBMEJNE PREHODE

Kakor znano s parvim septembrom ne vejajo več stare propustnice (to so tiste brez fotografije) za obmejni prehod. Nove propustnice veljajo za eno ljetu an ne kor razen te pokazati na meji »carte d'identita«. Veljajo za use obmejne prehode.

Ponudbe dela

VAJENCE za učenje mizarja, ključavničarja in električarja sprejmejo takoj podjetja v San Giovanni al Natisone. Osebo se zglasite na upravi »MATAJURJA« v Vidmu — Via Vittorio Veneto, 32 — I. nadstr.

DVA KOVAŠKA VAJENCE sprejme takoj obrtnik iz MANZANA. Osebo se zglasite na upravi »MATAJURJA«, Via Vittorio Veneto, 32 — I. nadstr.

ŠTIRI VAJENCE sprejme takoj tovarna stolic BOLZICCO Romano, V. Stazione, MANZANO.

SKLADIŠNIKA (magazziniere) sprejme lesno podjetje. Pismene ponudbe na: »MATAJUR«, Via Vittorio Veneto, 32 I. n.

MIZARSKO PODJETJE v Tricesimo sprejme na delo dva mizarja. Nastop službe takoj. Ponudbe na »MATAJUR«, Via Vittorio Veneto, 32-I.

ZASTOPNIKA ZA JUGOSLAVIJO sprejme tovarna lakov za prodajo njenih proizvodov. Ponudbe poslati na naslov: Nino Scavazzini, VERONA — Via l'amaritana, 4.

VEČJE TRGOVSKO PODJETJE v Vidmu sprejme takoj trgovskega pomočnika — prodajalca. Ponudbe poslati na »MATAJUR«, Via Vittorio Veneto, 32-I.

CEDAD

NESRECA NE POCIVA

U špitu so muorli pejat 35 ljetno Katerino Molaro iz Tera, ker jo je pičila kača u čampno roko, kar je skladala seno iz voza. Mjedihi so si pridržali prognozo. Vito Zussino iz Brezej se je ponesreču par sečni gozdov blizu Belopeških jezerov. Kar so srekli smrjeke je nekšnemu djelucu spodletjela sekjera an Zussinu močno poškodovala desno roko. Zdraviti se bo muoru dva mjesca.

SREDNJE

SMRT NAŠEGA EMIGRANTA U BELGIJI

Pretekli tjean se je smrtno ponesreču u Tetre (Belgija) naš vašan Natale Vinazza, star komaj 24 ljet, Zaletu se je z motorjem u njek belgijski auto an ostu na licu mjesta martu. Mladi Natale je šu ljetos parvikrat u Belgijo služiti usakdanji kruh u karbonove miniere, ker mu ga domača zemja ni mogla dati. Zlahti rankega izrekamo naše sožalje!

NEME

SAMO OBEČUVANJE

Pred nečougim so paršli tu Neme razni politični eksponenti iz Vidma za koštati škodo, ke so domači judje utarpjeli junija mjesca, ke te ba ta velika huda ura. Usi so obečali njih interesament par governu za priti na pomuoč oškodovanim kontadinom. Na žalost pa, so rešale le obeče, judje, ke so utarpjeli škodo no majo se sami rangiati, čez no bojo tjeli njih puoja poraunati. Čez so bli almanakuj se interesali az ven jih izpustiti plačuvanja tas, a še tega njese uredili. Ežator u kontinua nositi usako rato karteke.

„Fliperji“ in mladina

Tudi na Videmskem, kakor v ostali Italiji, so prepovedali igro s »fliperji«. Do 31. decembra morajo vsi taki biljardi izginiti iz javnih lokalov. Igro so prepovedali zaradi tega, čez da kviri mladino.

Fliperje bodo torej spravili med staro šaro. Gospodarji javnih lokalov bodo ob lepe dobičke, saj prinašajo fliperji toliko denarja, da so nekateri obratili kar s fliperji krili vse režijske stroške. Vprašanje je, ali bodo mladoletniki potem opustili postopanje in brezdelje. Fliperji so menda samo člen v dolgi verigi, ki se začinja pri filmskih predstavah in pri kvarnem čitvu, ki ga je po vojni vedno več. Vzrok za mlačnost mladine je treba iskati tudi v brezposelnosti. Starši bi tudi morali malo bolj brzdati svoje sinove.

Občinske volitve v Trstu

Dne 12. oktobra bodo v Trstu občinske volitve. Po mestu so že postavili odre za volilno propagando političnih strank s plakati. Stranke bodo nastopile približno tako kakor pri prejšnjih volitvah.

Oliščite

VI. RAZSTAVO »Sodobnega doma«

V VIDMU, Via Morpurgo (Piazza Venerio)

kjer razstavljajo poleg furlanskih in italijanskih tudi jugoslovanski obrtniki

Razstava se bo zaključila 14. septembra

AGENCIJA

»EILLO«

GORICA Ul. Mameli, 8 - Telef. 52-65

Zastopnik za Italijo jugoslovanskega obrtništva

Za nego mastnih las

Mastni lasje se veselijo sonca — to naj bo tolažba za tiste, ki zaradi tega obupajo! Torej — čimveč na sonce, zvečer pa krtačo v roke. Vendar pa si preberite še te naše nasvete. Perite mastne lase v raztopini — 1 liter vode in 40 gramov boraksa. Ali pa poskusite z milnim špiritom: izmenoma jedilno žlico milnega špirta in žlico tople vode vtirajte v lase; ponovite trikrat in lase zatem dobro splaknite. Tudi kura z žveplenim oljem ne bi bila napak. Če se rascobla le ne bo zmanjšala, poskusite enkrat tedensko z žveplnim pudrom. Pri tem vtirajte puder s prsti in razčesane lase. Kritični primeri pa se zdravijo seveda po nasvetu zdravnika za kožne bolezni: višinsko sonce ali vitamin B⁵ (notranje in zunanje zdravljenje).

Prehrana v starosti

Ko so ljudje starejši, se že z nekim prirodnim čutom varujejo prekomernih telesnih naporov, prav tako pa tudi preobilne in pretežke hrane. Razumljivo je, da so med ljudmi tudi izjeme, ki mislijo da še prav toliko zmorejo kot v mladih letih. Znanstveno pa je ugotovljeno, da se s starostjo pojavljajo različne spremembe v telesu, kar človek, kot omenjeno, nekako instinktivno čuti in že sam izvaja različne zaščitne ukrepe. Te spremembe, ki se s starostjo pojavljajo, vplivajo tudi na prehrano. Pri starih ljudeh se spremeni količinska zahteva po raznih hranilnih snoveh.

Prva taka sprememba ali zahteva glede hrane je v tem, da zdravniki stariim ljudem ne priporočajo samo treh obrokov hrane, temveč so nujne vmesne malice, in to dopoldne in popoldne. Samo trije obroki, ki so zato izdatnejši, preveč obremenjuje prebavne organe, ki so v starosti že tudi manj sposobni za svoje delo. Preobilica zaužite hrane jih preobremenjuje in povzroča prebavne težave.

Druga sprememba glede hrane v starosti je količinska. Ne samo, da se spremeni potreba po različnih hranilnih snoveh, zmanjšuje se na splošno tudi količina. Star človek potrebuje količinsko manj hrane kot pa mladi človek.

Zato pa mora biti hrana skrbneje sestavljena kot v mladih letih.

Količinske zahteve po maščobah, ogljikovih hidratih (sladkorju in škrobnatih živilih) postajajo manjše, narašča pa potreba po beljakovinah, zaščitnih snoveh (rudninskih soleh in vitaminih) in pa po tekočinah. Te spremenjene zahteve po sestavi hrane imajo različne vzroke.

Beljakovine, ki jih s hrano uživamo, mora telo najprej v prebavnih organih razgraditi, da jih lahko docela izkoristi. Prebavni organi starejšega človeka niso več v taki meri sposobni za to presnovno razgradnjo beljakovin kot v mlajših letih. Nekaj beljakovin ostane neizkoriščenih. Da to izgubo izravna, potrebuje star človek več beljakovin. V mladih letih zadostuje 1 g beljakovin na 1 kg telesne teže dnevno, pri starem človeku pa se zviša na 1,2 g; to je za eno petino. 45% beljakovin pa mora biti živalskega izvora.

FRANCE BEVK:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Moj Bog! To telo, ki je tako dolgo hodilo po svetu, je bilo zdaj brez moči. Včasih jo je popustila bolečina, tedaj je ždela kot napol v nezavesti. Bila je izmučena, predsmrten spanec ji je legal na oči. In kakor da njen duh neprestano preži v bojazni, da ne bi za zmeraj zaspala, se je zdaj pa zdaj zdržnila, veke so se ji odprle, oči so ji za trenutek zagorele v prejšnjem ognju. Samo za trenutek, že ji je mrak znova zastrl zenice. Kazno je bilo, da se z vso silo bori proti blodnjam, ki so ji prihajale.

»Kaj je, mati?« se je oglašil. »Ali hudo trpite? Ali česa želite?«

Ni mu mogla odgovoriti. Le z roko je naredila znamenje, da ničesar ne potrebuje. Začelo jo je dušiti, tedaj so se njeni prsti krčevito oprijeli sinove roke. Nena doma, kakor strašno prebujena od neke misli, mu je pogledala naravnost v obraz, ustnice so se ji za spoznanje premaknile. Kazalo je, da bi mu bila rada nekaj povedala. Nagnil se je nad njo, z ušesom tik njenih ust, da bi jo slišal. Njene besede so bile rahle kot dih, kakor da so ji iz sanj prišle na jezik. Njihov smisel je taji bolj skrivno kakor s slušnim.

Zeleno gnojenje travnikov

Zeleno gnojenje je za naše razmere najcenejši vir humusa, saj odpade dovoz in raznašanje gnojil po vinogradu. S pravihim zelenim gnojenjem dobimo več humusa kakor s hlevskim gnojem. Poleg tega pa zelene rastline povežejo vrhnje in spodnje plasti in je tako humus, ki ga dobimo z zelenim gnojenjem, bolj enakomerno razdeljen kakor napravi to najboljše raztresen in podkopan hlevski gnoj. Za poljedelstvo je hlevski gnoj ne nadomestljiv, v vinogradništvu pa ga lahko brez vsake škode popolnoma nadomestimo z zelenim gnojenjem v kombinaciji z mineralnimi gnojili. Zeleno gnojenje ne nadomešča samo hlevskega gnojja, temveč celo prekaša njegovo vrednost. Poleg tega pa tako gnojenje še zniža proizvodne cene pridelka. Kljub temu pa se zeleno gnojenje ali podor zelo počasi uveljavlja v našem vinogradništvu.

Glede na čas podoravanja ločimo jesenske in zimske podorine. Pri zbiru rastlin za podor pa moramo biti previdni. V poštev pridejo le one rastline, ki se z vinsko trto dobro prenašajo.

Primerne rastline za jesenski podor so: njivska grašica, za težje zemlje z veliko apna. Na 1 ha potrebujemo 140 kg semena;

peluska — za peščeno ilovnata tla, daje večji pridelek zelene mase kakor grašica;

volčji bob, ki ima to prednost, da požene globoko korenine in daje veliko zelene rasti.

Kjer je zemlja lahka, pa se bomo odločili za mešane posevke. Primerna mešanica je:

50 kg graha, 50 kg grašice in 10 kg repice ali

30 kg graha, 60 kg grašice in 30 kg volčjega boba ali

Zmanjšano uživanje maščob v starosti priporočajo zdravniki zato, ker prebavni organi maščobo presnavljajo. Maščoba pospešuje tudi poapnenje žil, preobremenjuje srce in tudi druge organe. Staremu človeku zadostuje dnevno 3—4 dkg maščobe in to lahko prebavnih, kot sta olje in surovo maslo.

Prebavni organi starega človeka pa še vedno dobro prebavljajo ogljikove hidrate in jih docela izkoriščajo. Ker pa te vrste živila (sladkorji, škrobnata živila) človeka tudi rede, naj jih star človek ne uživa preveč. Pri izbiri živil te vrste se odločamo predvsem za taka, ki vsebujejo tudi zaščitne snovi, to je vitamine in rudninske snovi (ovseni kosmiči, kaša, črni ali graham kruh itd.).

Zaradi opisanih sprememb in omejitev v hrani pa je nevarnost, da uživajo stari ljudje premalo vitaminov in rudninskih snovi. Zato moramo skrbeti, da dnevno dobivajo eno in drugo. Če so slabih zob, potem jim nudimo sadje naribano ali v svežih sadnih sokovih. Zelenjavo pa pripravimo s sesekljano in ne samo kuhano, temveč tudi surovo.

V začetku članka smo že ugotovili, da je staremu človeku potrebno več tekočin, in sicer jih mora dobiti dnevno okrog 2 litra. To potrebo krijemo z juhami, sokovi itd. Najmanj 1/2 litra tekočin pa bi morali pokriti z mlekom.

13. oglašalo še v njem, vsak dan glasneje, četudi se je krotil! Vendar materi tega ni mogel in ni smel pritrditi. Že zaradi tega ne, da ne bo zagrenjena in razočarana zapustila življenja. Kako ga je gledala, gledala s poslednjimi močmi! Zdelo se je, da ga izživa, naj ji odgovori. Kaj praviš ti, moj sin, posvečeni služabnik Gospodov?

»Ne, matič, je rekel nežno, s tresočim se glasom. Sveti oče niso vedeli. Verjemi — nalagali so jih! Izvedeli bodo resnico in popravili zlo... Saj sveti oče tega ne morejo dopustiti, jo je uverjal z njenimi lastnimi besedami.

Saj ni lagal, ni se pretvarjal. Verjel je v to, ker je hotel verjeti. Poslušala ga je napeto in pridrževala dihanje. Senca predsmrtnega nasmeja ji je zopet hušnila preko obraza. Začelo jo je dušiti v grlu, dolgo se je borila za sapo.

»Saj verjamem, je slednjič zašepetala. Bog naj mi odpusti! Napravi križ, Martinac! ga je s svojimi šibkimi močmi zgrabila za roko. Martinac!

Bilo je srce pretresujoče. Čedermaca je stiskalo za drlo. Sklenil je roke, izšepetal molitev, nato naredil križ nad njo, kakor da jo odvezuje grehov.

Pomirila se je. Na lica ji je leglo za senco vedrosti. Zdelo se je, da so jo popustile tudi bolečine. Gledala ga je z izrazom, kakor da ji znova vstaja rahel

Menjava denarja

BORZA V ZURIGU

ZDA (1 dol)	4.28 1/4
Anglija (1 funt ster.)	11.95
Francija (100 fr.)	0.93
Italija (100 lir)	0.98
Avstrija (100 šil.)	16.50
ČSR (100 kron)	13.50
Nemčija (100 DM)	101.95
Belgija (100 fr.)	8.56
Švedska (100 kron)	82.60
Jugoslavija (100 din)	0.59
Argentina (100 pezov)	9.60

30 kg graha, 30 kg grašice in 60 kg volčjega boba.

Te mešanice za podor lahko sejemo koncem julija ali v začetku avgusta in jih novembra podorjemo ali podkopamo.

Zimske podorine sejemo v avgustu. Ker spomladi odganjajo sočasno s trto, je bolje, če se odločimo za jesenski podor. Za zimski podor pridejo v poštev: mešanica graha, grašice in oljne repice. Zelo primerna podorina je inkarnatka in ranjak. Na vsak način bomo dali prednost metuljnicam. Tudi lucerna je primerna podorina, vendar le tam, kjer je na razpolago dovolj vlage, ta namreč lahko zaradi globoko rastočih korenin postane v suši tekmeč trti, kar ni zaželeno.

Zakaj hira sadno drevje

Včasih začne hirati sadno drevje, ko sadjar ne more ugotoviti pravega vzroka — ni še staro, ni pa mogoče odkriti tudi bolezni ali škodljivcev. Tudi strokovnjak ne more vselej tako lahko ugotoviti, zakaj se drevje suši.

Včasih pa se sadjarji čudijo, zakaj se n. pr. sušijo češplje ali slive, čeprav so opazili, da jih je napadel češpljev kapar. Napadena drevesa po tem škodljivcu so po vejah črna, kakor sajasta ali posuta s črnim prahom. Ko drevo oslabi zaradi kaparja, ga včasih napade še rdeči pajek, ki se je v zadnjih letih pri nas zelo razširil. Rdečega pajka pa je težko opaziti, ker se navadno skriva na spodnji strani listov. Drevo hira zaradi rdečega pajka, ker mu ta škodljivec pije sokove. Pajek je rdeč, zelo droben, tako da moraš imeti dobre oči, da ga opaziš.

Vsako drevo, ki ga močneje napadeta ta škodljivca, je kmalu zelo izčrpano. Hrano, ki bi jo drevo porabilo za tvorbo cvetnih brstov in sadja ter za rast in da bi bilo odporno, izsesa škodljivci ali porabijo glivice rastlinske bolezni. Rdeči pajek, še zmanjša listno površino, tako da drevo lahko pripravi manj hrane, kakor pa je potrebno. Če je drevo napadeno že več let, sčasoma popolnoma oslabi in zato lahko rodi kvečjemu vsako tretje leto. Slabo prehranjeno drevo ni odporno in se ne more dolgo upirati suši, mrazu in boleznim. Takšno drevje navadno napadejo še glivične bolezni, ki razvijejo svoje koreninice pod lubjem ali nad njim — potem pa drevo odmre. Odmiranje najlažje opazimo poleti. Do poletja drevo izčrpa zalogo hrane iz prejšnjega leta in tudi, kolikor si je je pridobilo v rastni dobi dotlej, zato ne more popolnoma razviti sadja in veje se začnejo sušiti.

To lahko preprečimo le z redno nego drevja. Če pa so drevesa že na pol suha in odmirajo, jih je treba posekati. Zato je treba tem bolj skrbno negovati drugo drevje, ki še ne hira. To pa se pravi, da mu je treba dobro gnojiti, ga škropiti, krošnje čistiti in primerno redčiti. Redno je treba škropiti vsako zimo, enkrat pred cvetenjem in vsaj dvakrat po njem. Če je sadovnjak na travniku ali tam, kjer kosimo travo za živino, je treba za travo še posebej gnojiti.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

dvom v srcu. Znova se je vznemirila. Izraz oči, kakor da se je nenadoma spomnila nečesa, kar bi bila skoraj pozabila. »Martinac, umrla bom,« je dahnila. »Zdaj boš ostal sam na svetu.«

Se vedno je skrbela zanj. Saj je znal ceniti njeno skrb, toda do dna jo je spoznal šele ta trenutek. Da, sam ostane na svetu. Priznal si je, da ga je bilo strah te osamljenosti. Toda ni smel kazati svoje ganjenosti in potrnosti.

»Tudi jaz sem že v letih in bom kmalu umrl,« je božal njeno roko. »Ne bom doživel take starosti kot vi, mati. Potem se bova zopet videla. V nebesih se bomo razgovarjali v vseh jezikih in tudi po slovensko. Tega nam nihče ne bo branil; nihče, mati. Tam bomo vsi enaki. Tam boste zopet peli... Ali se spominjate, kako ste nekoč peli nam otrokom?«

Da, gotovo se je tega še spominjala, a mu ni odgovorila. Kaj so bili zanj spomini v tem hipu! Le rahlo, kakor da s tem pritrjuje njegovim besedam, mu je stisnila roko...

Gospod Martin se ni ganil od njene postelje, ni čutil ne utrujenosti ne lakote. Prišla je bila Katina, tiho jokala za vrati, pred večerom je zopet odšla. Bolnica se je ves čas težko borila s sapo. Da bi ji olajšal bolečino, jo je obrnil z obrazom proti oknu. Skozi zaprta okna je zdaj pa zdaj zastrela v jesensko sonce, ki se

je medlo pretakalo čez pobočje, v drevje, ki se je zgibalo v sapi. Čedermacu se je neizmerno smilila. Sočutje mu je zamamilo vse druge občuteke. Misel se mu je tu pa tam pomudila le pri kakem spomenu, ki je bil združen z materjo. Minute so mu potekale v tihi molitvi. Ni več molil, da bi mu Bog še ohranil mater; storiti bi bil moral čudež. Prosil ga je, naj jo čimprej reši trpljenja.

Znočilo se je. Brlečka je medlo gorela, sence so trepetale na stenah. Zunaj je šumelo listje, zdaj pa zdaj je veja udarila ob vejo. Včasih je zadremal, molitev mu je umrla na ušnicah in se je izgubila v tihoto. Bil je do kraja izmučen. Kadar koli je potišala materina sapa, se je zdrznil in preplašen odprl oči. Še je živela...

Občutil je žejo, v grlu ga je žgalo od suhote, a se ni dvignil, da bi popil kozarec vode. Z materjo sta se sporazumevala le še z znamenji. Da ga ne bi bil mučil spanec, se ji je zazrl v blede obraz. Znova ga je obvladala čudovita nežnost do nje. V medlem svitu so mu ustnice venomer trepetale, kakor da tiho, vročično izgovarja misli. Od njenih poslednjih besed pa do te minute je preteklo le nekaj ur, a njemu se je zdelo, da so minila dolga leta. Nehote se je spomnil tistega dne, ko je v črnem talarju stal pred njo, a ona ga je zgrabila za roke: »Martinac, preudari, še je čas...« Rada bi bila imela sli-

za naše mlade bralce

H. CH. ANDERSEN:

ZORAN HUDALES:

Prebrisana opica

Na košatem drevesu je sedela opica. Premišljevala je, kaj bi počela, da ji ne bi bilo dolgčas. Pa je zagledala zelenca. Previdno se je splazila navzdol in ga zgrabila. Nekaj časa se je z njim igrala, potem pa se je tega naveličala, in ker ni vedela, kaj naj z zelencom počne, ga je pogoltnila.

V blatu pod drevesom pa je sedel krokodil in jo opazoval. Ker mu je sonce sijalo v oči, ni natančno videl, kaj se je zgodilo. Vendar je upal, da bo opici spodrsnilo in da bo štrbunknila z drevesa v njegovo lačno žrelo. Toda kmalu je spoznal, da iz te moke ne bo kruha. Začel je premišljevat, kako bi jo ukanil.

»Kako le moreš biti tako kruta, opica?« je rekel. »Umorila in požrla si mojega najmlajšega sinčka. Kako naj se, revež potolažim? Vsaj solze mi pridi obrisat!«

Opica pa je predobro poznala krvoločnega krokodila in se ni pustila zvabiti v past. Malo je pomislila in mu takole odgovorila:

»Če je bil zelenec tvoj sinček, ti bom

dala namesto njega svojega sina.« In z dolgim, črnim prstom je pokazala na črnega Arabca, ki se je sprehal ob reki.

»Opica, motiš se! To je vendar človeški sin,« je ugovarjal krokodil.

»Mar sem se res tako zmotila?« je hudomušno dejala opica. »Le bolj pogled, boter, pa boš videl, da sva si podobna. Toda če bo navsezadnje le obveljala tvoja, potem bo pa tudi res, da si nista zmeraj v sorodu dva, ki sta si podobna...«

Krokodil opici ni znal odgovoriti. Odplazil se je proti reki z dolgim nosom in praznim trebuhom.

*Glejte, to jesen bogato!
Zjutraj z zarjo se nasmeje
in miluje njive, trato,
srca mlada nam ogreje.*

*Vse je shrambe napolnila.
Čez gorice pesem nosi,
v gozdu listje pozlatila,
naši deci sadja troši.*

*Čujte, to jesen prelestno,
Kaj nam je zvečer zapela:
»Ker ste delali vsi vestno,
vsaka vas bo kruh imela.«*

ANEKDOTE

Knjiga o lesenem Pinocchiu, ki mu je Walt Disney pomagal do svetovne slave, ima svojevrstno zgodovino nastanka. Colloidi, njen avtor, je bil precej lahkomiselni človek. Da bi pisal za otroke, mu se na pamet ni padlo. Toda lepega večera je pri kartah izgubil 1000 lir. Slabe volje je

na poti domov srečal prijatelja, založnika Feliceja Paggia.

»Kam pa jo mahaš?« je vprašal Paggi.

»Domov, izgubil sem.«

»Koliko?«

»Saj ni važno. Ali boš ti plačal? Tisoč lir, ki jih nimam.«

»Jih hočeš?«

Colloidi je imel ponudbo za šalo, vendar je naslednje jutro kljub temu stopil k Paggiju in našel na njegovi mizi tisoč lir s pobotnico. Na njej je bilo zapisano, da je to predumem za otroško zgodbo, ki naj jo v enem letu napiše. In tako je, po burni noči za igralno mizo, nastala ena najlepših mladinskih knjig — Pinocchio.

Za svojih mladih let je Balzac prinesel nekemu založniku rokopis svojega romana. Založnik je prebral, se navdušil in sklenil ponuditi avtorju tri tisoč frankov. Pozanimal se je za Balzacov naslov in ko je zvedel, da stanuje v siromašni četrti v predmestju, se mu je zazdelo, da bi bila dva tisočaka več ko dovolj.

Prišel je do hiše in slišal, da stanuje Balzac v šestem nadstropju. »Tisoč frankov bo z veseljem sprejel,« je menil in se sopihaje odpravil po stopnicah. Ko pa je odprl vrata in zagledal bedno sobico, je dejal: »Monsieur Balzac, ponujam vam tri sto frankov za vaš roman.«

In Balzac je denar sprejel.

Za vladanja Henrika II. je v Franciji živel zdravnik in advokat Brosquet, ki je delal v obeh poklicih samo zगत. Slednjič je bil zaradi čudnih maž, ki so bolnikom hudo škodile, obsojen na kmrt. Kralj pa je hotel mazaču, ki je slovel za velikega šaljivca, izkazati poslednjo milost in mu je dovolil, naj si sam izbere smrt.

»Lepo od vas, sire,« je rekel Brosquet, »tedaj mi dovolite, da umrem za starostno onemoglostjo.«

do naslednjega dne razen po najnujnejših opravkih. Užival je le malo. Katina mu je kuhala pomirjevalne in krepilne čaje.

»Ali si bolan?« Dekle je preplašeno strmel vanj. »Ali naj koga pokličem?«

»Saj nisem bolan,« je odgovorjal osorno. »Kdo pravi, da sem bolan? Le nikomur tega ne pravi! Utrudilo me je, zelo me je utrudilo, potreben sem počitka. Če kdo vpraša po meni, reci, da počivam, in takoj me pokličite!«

Katina se ni upala ugovarjati. Bila je sama skrb. Z materino smrtjo se je bila sama po sebi izravnala napetost, ki je prej vladala med njima. Cedermačevu bistremu očesu ni bilo ušlo, da Katina ni žalovala le za materjo, ampak istočasno tudi za svojo ljubeznijo. Klinjon jo je bil najbrž pričakal kje na klanec in za vedno razdril njene sanje. Saj se mu je smilila, ki je bila ranjena do dna duše in ji tiste dni niso nehale teči solze; slednjič se je uravnovesila in se topo vdala. Prej kakor je Cedermač pričakoval. Postala je postrežljiva in skrbna kot nikoli poprej. Zavedala se je svoje odvisnosti od njega.

Cedermaču se ni sanjalo, da ga bo materina smrt tako globoko potrla. Bila je tista poslednja kaplja, ki mu je zrušila ravnotežje. Ko je ležala na mrtvaškem odru in še potem je izgubil čut za čas.

Zakaj ima zajec dolge uhlje

Zbolel je jež. Okoli njega so se zbrale živali in premišljevale kako bi mu pomagale. Lisica je predlagala, da pokličejo zdravnika. Iskale so ga, toda niso ga našle. Tedaj je predlagal mali medvedek:

— Nekaj sem se spomnil. Šel bom k babici — enooki medvedki. Ker je prestara, ne prihaja iz brloga. Pametna je in dobra. Minulo leto sem se najedel malin, pa sem zbolel na želodcu. Tako me je bolel, da sem mislil, da bom umrl, če bi ne bilo njene pomoči. Ozdravila bo tudi našega ježa.

— Dobro! — so pritrdile živali. — Če pošljemo tebe, se boš tam predolgo zadržal. Za ta posel je boljši bronzogi zajec.

Rečeno — storjeno! Zajec je dirjal in prispel pred brlog stare medvedke. Nenadoma pa je zaslišal strašen šum. Ustavil se je in izbulil rdeče oči. Ni se zavedel, da to šumenje povzroča slap. Prestrašil se je in jo ubral nazaj.

Junak živalim pa ni smel priznati da ni bil pri stari medvedki, zato se je odločil, da jih prevari. Ko je prišel k njim, je vzkliknil:

— Hej, bratje, če bi vedeli, kaj se je zgodilo! Skoraj bi bil poginil.

— Povej, zajec, kaj se ti je zgodilo? — so vprašale živali.

— Priletel sem pred brlog, — je začel zajec lagati, — pred njim pa so bili trije lovci, ki so ravno medvedko drli iz kože... Bratje, bežimo, ker grozi nevarnost tudi nam.

TOLSTOJ:

Zivel je Hind, ki je imel slona. Slabo ga je hranil, naganjal pa ga je, da je moral veliko delati. Nekoč je slon zbesnel in stopil z nogo na svojega gospodarja. Hind je umrl.

Potem je začela njegova žena jokati in prinesla je pred slona svoje otroke ter jih porinila pred njegove velikanske noge. Rekla je:

»Ubil si očeta, pa ubij še otroke.«

Slon je pogledal otroke, zgrabil z rilcem najstarejšega dečka, ga dvignil visoko ter ga varno posadil na svoj hrbet. In slon je ubogal dečka na vsako besedo in delal zanj.

KOZI

Dve kozi se srečata sredi brvi. Brv je ozka, ne moreta kar tako druga mimo druge.

»Ogni se!« reče prva koza.

»Ti se ogni!« odgovori druga. »Jaz sem prišla prva.«

»No, to bi bilo lepo, da bi se tebi ognila jaz, ki sem starejša!« vpije prva.

Beseda da besedo, nobena noče popustiti.

Bilo mu je, kakor da visi v praznem prostoru in se je še sonce ustavilo na nebu, ne le žepna ura, ki jo je pozabljal navijati. Bil je ko drevo, ki so ga zločinsko zasekali in nato pustili, da izceja svoje najboljše sokove.

Leže na postelji je bolščal v strop, kakor da vrta v mrak nekaterih ugank, ki jim ni mogel do živga. Potil se je, znoj mu je še huje črpal moči, a obenem ga je navdajalo omotično ugodje. Kdaj pa kdaj se ga je loteval spanec, da so se mu same od sebe zapirale veke. To, kar ga je objelo, ni bilo spanje, bilo je mučno stanje med blodnjami in bedenjem. Prej jasne misli so se mu trgale v drobce, se mu spreminjale v pošastne podobe, v grozotne predstave, kakor bi si jih ne mogla izmisliti še tako živa domišljija.

Bil je beli dan, zunaj je sijalo sonce, a njemu je bilo, kakor da je soba prepređena s sivo pajčevino. Videl je Katino, dobro se je zavedal, da stoji ob njem, vendar se mu je izmikala v neznansko daljavo. Kdaj pa kdaj se mu je zdelo, da stoji ob postelji neka čisto tuja ženska in ga gleda s plahimi, žalostnimi, vprašujočimi očmi. Le kadar je spregovorila, se je znova zavedel, da je ona.

Kaj ni bil prišel Potokar in sedel ob njegovi postelji? V posameznih trenutkih se mu je zdelo, da ga gleda le iz mučnih sanj, iz katerih se ne more prebuditi. Da,

živali so ga pogledale prestrašeno. Šele ko so se pripravile na beg, se je pojavila verica.

— Hej, prijatelji gozdni, počakajte! Zajec laže! Ravno zdaj sem videla staro medvedko. Živa je in pošilja ježu zdravilne rastline.

Veverica je živalim pripovedovala, kako je zajca zasledovala, kako se je zajec ustrašil šumenja slapa in jo nato ubral nazaj.

Živali so se razhudile, zgrabile zajca za uhlje in ga začele — vsaka zase — uhlijati... Razumete zdaj, zakaj ima zajec dolge uhlje?

Vrana in rak

Leti vrana nad jezerom. Gleda — rak leze v vodi. Vrana nadenj — čop! Nato sede na drevo in se pripravljata, da ga bo pojedla.

Rak čuti, da je izgubljen in pravi: »Ah, vrana vranica! Poznal sem tvoje ga očeta in mater — krasne ptice so bile to!«

»Uhu!« reče vrana in ne odpre ust.

»Tudi tvoje brate in sestre sem poznal — tudi te so bile posebne ptice.«

»Uhu!« pravi ponovno vrana.

»Vendar se s teboj ne morejo primerjati. Na svetu ni pametnejše ptice od tebe.«

»Aha!« se zasmee vrana, odpre usta in spusti raka v vodo.

Prav nato je je pa rak čakal.

SLON

titi. Pa se v jezi zaletita druga v drugo s tako silo, da padeta z brvi. V mrzli vodi se shladita in se komaj rešita vsaka na svoj breg.

Koklja in račka

Lahkomiselna rasa je znesla jajce koklji v košaro.

Izvalili so se piščančki. Tedaj je zagledala mati Koklja, kako je zlezal iz enega jajca kaj čuden piščanček. Imel je velik rumen kljun in rumeno kožico med nožicami ter je urno splezal iz košare. »Kdo pa si?« se je začudila koklja.

»Ga, ga, račka sem!«

»Kam pa greš, ko si vendar tako majhna?«

»V potok se grem igrati!« se je šopirila račka. »Ne bojim se vode kakor piščančki!«

Ker pa je bila šibka in neizkušena, jo je odnesel tok. Tedaj jo je rešila mati Koklja s svojim kljunom.

Vidite? Človek ne sme nikdar preceenjati svojih moči.

Vrabček in sraka

Na veji je sedel vrabček. Zima je vedno huje pritiskala. Vrabček je bil žalosten. Tedaj je priletela mimo njega sraka in se mu začela posmehovati.

Vrabček je zagrozil sraki:

»Le počakaj!«

Sraka pa se je kar smejala. Ubogi vrabček ni vedel, kaj naj stori, tako ga je zeblo. Skakljaj je sem in tja po snegu. Tedaj je prišel mimo Jožek. Ko je zagledal

zmružujočega ptička, ga je vzel s seboj domov. Napravil mu je hišico in vrabček je ostal vso zimo v njej. Imel je dovolj hrane.

Sedaj pa je zmruzovala sraka. Prosila je otroke, da bi jo vzeli pod streho. Otroci pa je niso hoteli vzeti, ker se je prej ubogemu vrabčku tako posmehovala. Čez nekaj dni je že zelo oslabela. Tedaj pa je prišel mimo maček in jo požrl.

na duhovnika; a tisočkrat žal in hudo bi ji bilo, ako bi bil nevreden služabnik Gospodov. Tega mu ni rekla, bral ji je v očeh. Odločil se je. Tedaj mu je iz globoke hvaležnosti poljubila roko, prvič in zadnjič v življenju... In pozneje, ko je bil še mlad, poln življenja, in ga je zli duh vabil na stranska pota. Saj je bila komaj misel, komaj grešen pogled, a mati ga je videla do dna. Tresoč se je stala pred njim: »Martinac, ali nisi prisegel Gospodu?« Zavedel se je, se osramočen oprl na steno in se razjokal. Vse mu je dala; ni skrbela le za njegovo telo, bala se je tudi za njegovo dušo.

In kakor da ji iz hvaležnosti vrača tisti davni poljub, je zdaj pritisnil ustnice na njeno uvelo roko. Bila je skoraj mrzla. Popustila ga je potrtost, ki ga je prej mehčala in mu izvajljala solze. Sedel je kot omrtvičen, ji gledal v obraz, na posilne ustnice; kakor da od trenutka do trenutka pričakuje njenega poslednjega diha.

Zadremal je. V dremavici je zaslišal dolg vzdih, nato še enega. Potem je bilo vse tiho. Preplašen je odprl oči in pogledal bolnico. Ležala je vznak. Zdelo se je, da je hotela dvigniti roko do glave, a ji je obstala na prsih.

»Mati!« jo je poklical. »Mati, slišite!«

Pogledala ga je še enkrat z odsotnim, začudenim pogledom, kakor da je zastr-

mela že iz onega sveta.

Cedermac je planil k vratom in na hodnik. Poklical je družino, ki je spala... Mati je umrla šele proti jutru.

Gospod Martin je že dolgo čutil, da mu pojemajo telesne moči in se ga kdaj pa kdaj loteva mrzlica. Posušil se je bil ko trska, obraz se mu je nagubal, toda bil je močne narave, pomagala mu je tudi železna volja, da se je vzdržal na nogah.

Po materini smrti bi ga bilo skoraj zlo-milo. Noge so se mu tresle, le s težavo je opravljal službo, vzelo mu je spanec, lotevala se ga je mrzlica. Jedi niso imele okusa, občutil je le veliko žejo. Razburjal se je za vsak nič, venomer se je moral krotiti, a obenem je vedno bolj občutil krvavečo bolečino ob srcu. Bilo mu je, kakor da mu srce neizmerno veliko in težko visi v praznem prostoru in se bo vsak hip utrgalo.

Ali je zbolel? Ali je res zbolel? Vpraševal se je z začudenjem in grozo. V življenju je bil le redko bolan, same neznatne slabosti. Misel, da bo kot nebolgjen starih Bog ve koliko časa priklenjen na posteljo, mu je bila nad vse težka. Spoznal je, da telesne izčrpanosti, ki ga je obhajala, ne bo mogoče premagati le z močjo njegove volje. Treba bi bilo več, mnogo več...

Legel je vsak dan po maši in ni vstal